

Konfucijanizam u Japanu i Kini

Orioli, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:739888>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-25**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

LAURA ORIOLI

KONFUCIJANIZAM U JAPANU I KINI

Završni rad

Pula, rujan, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

LAURA ORIOLI

KONFUCIJANIZAM U JAPANU I KINI

Završni rad

JMBAG: 0303084386, redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura

Predmet: Odabrana poglavlja o povijesti i kulturi istočne Azije 1

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Japanologija

Mentor: doc. dr. sc. Robert Kurelić

Sumentorica:izr. prof. dr. Nataša Visočnik Gerželj

Pula, rujan, 2023.



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Laura Orioli, kandidat za prvostupnika Japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Laura Orioli

U Puli, _____, _____ godine



IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Laura Orioli dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Konfucijanizam u Japanu i Kini koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis
Laura Orioli

Sadržaj

1. Uvod.....	5
1.1. Kratko o konfucijanizmu	5
2. Konfucijanizam.....	6
2.1. Povijest.....	6
2.2. Uspon i pad konfucijanizma u Kini.....	7
2.3. Dolazak konfucijanizma u Japan	9
2.4. Neokonfucijanizam u Kini i Japanu.....	10
2.5. Odnos roditelja i djece	13
2.6. Odnos prema ženama	14
2.7. Vrline	16
2.8. Konfucijanizam danas	18
2.8.1. Kina.....	18
3. Zaključak.....	22
4. Literatura.....	24
4.1. Pismeni izvori	24
4.2. Internetski izvori	25
5. Sažetak.....	27

1. Uvod

Cilj ovog završnog rada je predstaviti učinke konfucijanizma u svakodnevnom životu, zašto je uopće važan i općenito o njemu. Konfucijanizam je više kao filozofska religija, ali za razliku od svih religija, konfucijanizam ne poznaje boga. Danas postoji manje od 1% sljedbenika konfucijanizma na svjetskoj razini. Tema me zainteresirala jer se u hrvatskim školama uči vrlo malo o konfucijanizmu.

U prvom poglavlju je objašnjena povijest konfucijanizma, zatim u kratkim crtama Konfucijev život, te dolazak konfucijanizma u Japan i njegov uspon. Nakon toga objašnjavaju se važni odnosi i vrline u konfucijanizmu te ispituje njegov utjecaj konfucijanizma na suvremenu Kinu i Japan. Unatoč dubokim društvenim i kulturnim promjenama u obje zemlje, konfucijanizam nastavlja oblikovati njihove vrijednosti, moralne okvire i društvene norme. Istražit ćemo kako konfucijanske vrline poput sinovske pobožnosti, poštovanja prema starijima i potrage za znanjem dolaze do izražaja u modernom kineskom i japanskom društvu te kako konfucijanska načela i dalje utječu na upravljanje, obrazovanje i obiteljsku dinamiku.

U svrhu pisanja završnog rada, koristila sam sekundarnu literaturu na engleskom jeziku, a prijevode tekstova sam sama učinila. Korištena je metoda analize i sinteze teksta.

1.1. Kratko o konfucijanizmu

„Konfucijanizam je sustav filozofskih, religijskih i političkih načela i životnih pravila što ga je zasnovao Konfucije, a razradili njegovi mnogi sljedbenici“ (Hrvatska enciklopedija 2021.). Svrha konfucijanizma je izgraditi mirno, prosperitetno i skladno društvo u kojem se ljudi vode razumom i moralom. Konfucijanizam je način života koji je Konfucije proširio između 6. i 5. stoljeća prije Krista, a Kinezi ga prakticiraju više od dvije tisuće godina. „Ponekad se smatra filozofijom, a ponekad religijom. Može se shvatiti kao sveobuhvatno razmišljanje i način života, sa strahopoštovanjem predaka i duboku religioznost usmjerenu na čovjeka“ (Weiming, 2023).

2. Konfucijanizam

2.1. Povijest

Konfucije, ili Kongzi, bio je kineski filozof u 6. stoljeću prije Krista čije su ideje imale trajni utjecaj na kinesku kulturu. Rođen je 551. godine prije Krista u današnjem Qufuu u provinciji Shandong za vrijeme dinastije Zhou, a njegov rođendan se slavi 23. rujna. Njegovo kinesko ime je bilo Kong Qiu, Kong je bilo prezime, a ime Qiu je dobio po brdu Niqiu gdje su se njegovi roditelji molili za sina. Vjeruje se da je Konfucije bio u rodu s obitelji Kong, koji su u vazalnoj državni dinastije Zhou Lu bili klasa ratnika, shī. Njegov otac, Shu-liang He, bio je ratnik i okružni upravitelj u državi Lu. Budući da je bio već star, umro je brzo nakon Konfucijeva rođenja. Kako je Konfucije odrastao u siromaštvu i bio je niskog položaja, „nije mogao pronaći posao u službi jednako lako kao i mladići iz uglednih obitelji“ (Chin, 2023) pa je bio prisiljen pronaći drugo zaposlenje. Prvo se zaposlio u klanu Jisun, gdje se isprva bavio poljoprivredom i stočarstvom, a zatim je napredovao sve do ministra kriminala (Chin, 2023). Htio je biti savjetnik vladarima, kako bi oni pravedno vladali. Zalagao se za hijerarhijski sustav koji bi bio organiziran na temelju konfucijanskih načela, s carem na vrhu i dobro definiranom društvenom hijerarhijom koja je obuhvaćala plemstvo, službenike i pučanstvo. Sinovska pobožnost, stav gotovo apsolutne poslušnosti i odanosti prema ocu i starijim članovima obitelji te pridržavanje rituala bile su cijenjene vrline koje su pomogle u održavanju društvenog sklada. Naime, u državi Lu je dugo tinjao sukob između legitimnog vladara i moćnih aristokratskih obitelji, koji su htjeli preuzeti vlast. Konfucije je naglašavao ideju meritokracije, gdje bi pojedinci trebali biti imenovani na vodeće položaje na temelju svog moralnog karaktera mudrosti i sposobnosti, a ne obiteljskog podrijetla (Eno, 2010a, str. 8). Prilikom velikog sukoba 498. g. pr. Kr., Konfucije je bio prisiljen napustiti Lu. Tražio je vladara koji je voljan vladati pod utjecajem konfucijanskog ideala pravednog upravljanja, ali uzaludno. Vjerovao je da je osoba koja ima etička postignuća kvalificirana da bude *junzi* odnosno uglednik.¹ Htio je ispraviti stvari u svijetu, no nitko nije bio zainteresiran. „Vjerovao je da bi moralna odlučnost nekolicine

¹ O pojmu *junzi* detaljnije na str. 15.

mogla imati blagotvoran učinak na sudbinu mnogih“ (Chin, 2023). Chin (2023) navodi da se Konfucije brinuo kada je bio nezaposlen, jer je vjerovao da svijet nema koristi od njega, ali je brinuo i za svoju materijalnu egzistenciju. Njegov idol je bio brat osnivača dinastije Zhou, Zhougong. On je htio društveni balans i političku stabilnost koja se temeljila na povjerenju i međusobnim moralnim obavezama, uz minimalno pribjegavanje pravilima.

Konfucije je imao mnogo učenika, no nikad nije osnovao školu. Te učenike je upoznao na putovanjima, a svi su bili iz različitih okruženja. Među njima je bilo aristokrata kriminalaca, obrtnika i drugih. Zajedničko im je bilo što su svi odlučili pratiti Konfucija, uglavnom kako bi naučili vještine potrebne za državnu službu. Oni su njega zvali gospodarom (*zi*), a sebe šegrtima ili učenicima (*tu*). Chin (2023) navodi da se u Konfucijevim *Analektima* mogu vidjeti njegova 3 najbliža učenika, Zi Gong, Zi Lu i Yan Hui. *Analekti* je zbirka Konfucijevih učenja, izreka i misli koja sadrži i fragmente dijaloga između velikog kineskog filozofa i njegovih učenika. Na kineskom, knjiga se doslovno zove „rasprava o riječima (Konfucija)“. *Analekte* su sastavili i zapisali Konfucijevi učenici i sljedbenici, prvenstveno nakon njegove smrti. Sastoji se od približno 500 pojedinačnih odlomaka organiziranih u 20 poglavlja, koja pokrivaju širok raspon tema uključujući moral, etiku, upravljanje, obrazovanje i osobno ponašanje (Ebrey, Palais i Walthall, 2009, str. 26).

2.2. Uspon i pad konfucijanizma u Kini

Uspon konfucijanizma može se pratiti unatrag do kasnijih godina dinastije Zhou (1046. – 256. pr. Kr.) i Razdoblja zaraćenih država koje je uslijedilo (475. – 221. pr. Kr.). Tijekom dinastije Zhou, Kina je doživjela razdoblje intelektualnog i filozofskog procvata poznatog kao Stotinu škola mišljenja. Pojavile su se različite škole mišljenja, uključujući konfucijanizam, daoizam, legalizam, mohaizam i druge. Konfucijanizam, kako su ga zagovarali Konfucije i njegovi sljedbenici, ponudio je sveobuhvatan svjetonazor i sustav etike koji je imao odjeka kod mnogih znanstvenika i pojedinaca koji su tražili vodstvo u vrijeme političkih i društvenih previranja.

Konfucijanizam je igrao središnju i utjecajnu ulogu tijekom zlatnog doba dinastije Han (otprilike 206. g. pr. Kr. – 220. g.). Konfucijanizam je postao službenom državnom

filozofijom i služio je kao vodeća ideologija vlade. Konfucijanska načela i učenja integrirana su u državnu politiku i praksu. Koncept dobronamjerne vladavine je istaknut, naglašavajući odgovornost vladara da vlada vrlinom i promiče dobrobit naroda. Konfucijanski filozofi držali su utjecajne položaje u carskoj birokraciji i pridonijeli su upravljanju Carstvom. Obrazovanje tijekom dinastije Han bilo je pod dubokim utjecajem konfucijanizma. Carsko sveučilište, koje je osnovao car Wu, bilo je središte konfucijanskih učenja. Konfucijanski klasici, kao što su *Analekti* i *Knjiga obreda*, činili su temelj nastavnog plana i programa. Konfucijanska učenja naglašavala su njegovanje vrlina, moralnog karaktera i ispravnog ponašanja te održavanja skladnih odnosa i ispunjavanja vlastite uloge unutar društvene strukture. Obrazovanje je imalo za cilj stvoriti čestite pojedince koji će pridonijeti stabilnosti i skladu društva. Konfucijanski ideali društvenog poretka i hijerarhije igrali su značajnu društvenu ulogu tijekom dinastije Han. Hijerarhijski sustav bio je organiziran na temelju konfucijanskih načela, s carem na vrhu i dobro definiranom društvenom hijerarhijom koja je obuhvaćala plemstvo, službenike i pučanstvo. Sinovska pobožnost, poštovanje starijih i pridržavanje rituala bile su cijenjene vrline koje su pomogle u održavanju društvenog sklada.

Konfucijanizam su dalje razvili i proširili kasniji mislioci, posebice Mencije (372. – 289 pr. Kr.) i Xunzi (312. – 230 pr. Kr.). Mencije je naglašavao urođenu dobrotu ljudske prirode i važnost dobronamjernosti i empatije. Njegove su ideje imale odjeka među mnogim pojedincima i utjecale na sljedeće generacije konfucijanskih filozofa. Xunzi je, s druge strane, zauzeo pragmatičniji pristup, naglašavajući potrebu za moralnim obrazovanjem i važnost rituala i društvenih normi u oblikovanju pojedinaca i društva. Konfucijanizam je stekao priznanje i podršku vladara i državnih dužnosnika tijekom kasne dinastije Zhou i Razdoblja zaraćenih država. Konfucijanski filozofi bili su traženi zbog svoje mudrosti i smjernica u pitanjima upravljanja, etike i obrazovanja (Eno, 2010b).

Raspadom dinastije Han krajem 3. stoljeća, zbog „unutarnje korupcije i vanjske pobune, konfucijanizam je pokazao kako nije mogao spasiti carstvo i zaštititi privilegije elite“ (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2023). „Za Kinu je kraj dinastije Han označio početak kaotične ere, razdoblja građanskog rata i ratnog vladanja, praćenog pogoršanjem klimatskih uvjeta. Zemlja je na kraju ušla u razdoblje Tri kraljevstva, kada je Kina bila podijeljena između kraljevstava Wei na sjeveru, Shu na jugozapadu i Wu u

središtu i na istoku“ (Szczepanski, 2019). Članovi elitnih klasa bili su razočarani u konfucijanizam, stoga su se odlučili okrenuti starijim školama mišljenja i filozofijama, poput daoizma i budizma. Konfucijanizam se također suočio s unutarnjim podjelama i neslaganjima među svojim sljedbenicima tijekom dinastije Han. Ovi sporovi su oslabili koherentnost i jedinstveni utjecaj konfucijanizma. Unatoč opadanju utjecaja tijekom dinastije Han, konfucijanizam nije u potpunosti nestao. Njegove temeljne vrijednosti i učenja nastavili su odjekivati među mnogima, a konfucijanski filozofi sačuvali su i prenosili njegova učenja putem privatnih škola i intelektualnih krugova. Konfucijanizam je doživio preporod u idućim dinastijama, ponajviše tijekom dinastija Tang (618. – 907.) i Song (960. – 1279.), kada je ponovno stekao važnost kao dominantni intelektualni i moralni okvir u kineskom društvu (Yao, 2000, str. 37, 55, 56).

2.3. Dolazak konfucijanizma u Japan

Konfucijanizam je, uz budizam, jedna od najvećih filozofija u Japanu. Konfucijanizam je stigao u Japan u 6. stoljeću, za vrijeme razdoblja Yamato, preko korejskog kraljevstva Paekche. Prema Brownu (1993, str. 453 i 454), Kojiki, najstarije japansko pisano djelo, svjedoči kako je u 5. stoljeću iz Korejskog kraljevstva poslan filozof Wani kako bi prenio konfucijanizam i kineski sustav pisanja princu Yamatoa. Ne može, međutim, se sa sigurnošću reći je li Wani stvarno postojao ili je riječ o mitskoj figuri, budući da se spominje samo u *Kojikiju*.

Japanски princ Shōtoku Taishi (574. – 622.), koji je bio značajan za budizam u Japanu, još je od malih nogu bio impresioniran konfucijanizmom. Na njega su utjecali konfucijanski principi, a posebice nebeski mandat prema kojemu je suveren vladao po volji vrhovne sile. Pod Shōtokuovom upravom usvojeni su konfucijanski modeli ranga i dvorska etiketa, a njegov ustav od sedamnaest članaka propisao je načine za usklađivanje kaotičnog društva s konfucijanskim izrazima. Uveo je sustav „kapa i činova“ 603. godine prema uzoru na kinesku dinastiju Wei, koja je još u trećem stoljeću koristila taj sustav. Također je bio korišten i u korejskim kraljevstvima Koguryu i Paekcheu. Brown (1993) navodi da su se imena činova razlikovala ovisno o državama, ali svi su nosili svilene kape ukrašene zlatom i srebrom. Činovi su bili nazvani po određenim

konfucijanskim vrijednostima. Prvi čin je bio Veća vrlina (大德; *daitoku*), drugi Manja vrlina (小德; *shōtoku*), treći Veće dobročinstvo (大仁; *daijin*) i četvrti Manje dobročinstvo (小仁; *shōjin*). Peti čin se nazivao Veća pristojnost (大禮; *dairei*), šesti Manja pristojnost (小禮; *shōrei*), sedmi Veća iskrenost (大信; *daishin*) i osmi Manja iskrenost (小信; *shōshin*). Zadnja četiri čina bili su Veća pravda (大義; *daigi*) i Manja pravda (小義; *shōgi*) te Veće znanje (大智; *daichi*) i Manje znanje (小智, *shōchi*) (Brown, 1993, str. 177). Kasnijih godina su dodavali nove činove te radili grupe i podgrupe činova.

2.4. Neokonfucijanizam u Kini i Japanu

Padom dinastije Han, došlo je i do pada konfucijanizma, a budizam i taoizam su cvali. „Tek za vrijeme dinastije Song (950.-1279.) došlo je do velikog oživljavanja konfucijanizma. Ovoj, drugoj velikoj epohi konfucijanizma, zapadnjaci su dali naziv koji u Kini nije postojao: „neokonfucijanizam“. Konfucijansko oživljavanje bilo je pod snažnim utjecajem budizma, a u manjoj mjeri i taoizma.

Neokonfucijanizam je praktična moralna filozofija, koja se uglavnom bavi vladom i društvom. Vladari dinastije Zhou slijedili su primjer drevnih svetih kraljeva i vladali su prema nebeskoj volji. Pojedinci moraju znati točno značenje onoga što tvrde kako bi mogli ispravno postupiti. Ako princ ne zna pravo značenje riječi „princ“, ne može se ponašati poput princa. Isto vrijedi i za ispitanika, oca i sina. Konfucije je rekao: „Neka car bude car, ministar neka bude ministar, otac bude otac, a sin“; Uloga vladara u konfucijanskom političkom sustavu bila je izrazito paternalistička. Ako vladar ne uspije vladati ispravno, nebo bi iskazalo svoje nezadovoljstvo i ukinulo mandat za vladanjem stvarajući prirodne katastrofe i društveni nemir. Na taj način bi narod imao opravdanje za svrgavanje vladara. Eno (2010, str. 9) navodi da je Konfucije uspostavio pet osnovnih odnosa u društvenim odnosima: gospodar-otac, otac-sin, muž-žena, stariji brat-mlađi brat, prijatelj-prijatelj, od kojih je najvažniji odnos otac-sin/roditelj-dijete. Konfucijanizam nije filozofija koja je poticala neovisno ili izvorno razmišljanje, jer je trebalo slijediti primjer drevnih mudraca.

Postojale su dvije glavne neokonfucijanske škole, Zhu Xi i Wang Yang Ming. Filozof iz 12. stoljeća Zhu Xi (1130. – 1200.) sintetizirao je učenja svojih predaka iz 11. stoljeća u koherentan sustav filozofije i religijske prakse, koji je postao dominantan religijsko-filozofski svjetonazor obrazovane elite sve do 20. stoljeća“ (Adler 2011, str. 4 i 5). Utjecao je na obrazovni sustav te objavio knjigu o obiteljskim obredima i običajima. Filozofi škole Zhu Xi smatrali su da se svim stvarima u prirodi upravlja univerzalnim principom koji se može izjednačiti s nebom. Fizičku prirodu svih stvari određuje eter. Filozofi su isticali ovu povezanost principa i neba: jer se svim stvarima upravlja načelom, koje je povezano s nebom, vladari u izvršavanju svog zadatka djeluju u skladu s Nebeskim putem. Oni su u stvari agenti neba koji djeluju na provođenje principa stvari. U skladu s tim, postaje imperativ da se narod pokorava svome vladaru.

Tijekom razdoblja Tokugawa (1603. – 1868.), filozofija Zhu Xija postala je dominantna neokonfucijanska škola u Japanu, a srž ove doktrine su učenja Konfucija i njegovog glavnog učenika Mencija, a kasnije i tumačenja neokonfucijanskih filozofa, uključujući Zhu Xija. Nakon sredine sedamnaestog stoljeća postala je službena filozofija. Filozofi škole Zhu Xi u Japanu stavili su poseban naglasak na *taigi mibun* (vršenje dužnosti prema gospodararu u skladu sa socijalnim statusom). *Taigi* označava vrhovnu pravednost ili vrhovnu dužnost, a *mibun* je povezan sa svojim imenom i mjestom, odnosno zna svoj pravi položaj. Ovaj je koncept bio posebno prikladan za vlasti, jer je načelo zahtijevalo od svih ljudi da poštuju ono što odgovara vladi. Japanska škola Zhu Xi usvojila je stajalište kineskih neokonfucijanskih filozofa da su učenja drevnih mudraca neupitne istine koje treba slijediti s apsolutnom vjernošću. Neki od filozofa koji su se bavili ovim učenjem bili su i Yamazaki Ansai (1618. – 1682.) koji je utjecao na to da Zhu Xi filozofiju učini ortodoksijom šogunata Tokugawa, Kaibara Ekken, koji je igrao značajnu ulogu u oblikovanju etičkih ideala društva Tokugawe Muro Kyūsō (1658. – 1734.) koji je ostao zagovornik filozofije Zhu Xi (Hane, 1991, str. 162).

Wang Yang Ming (1472. – 1528.) započeo je svoju filozofsku karijeru kao sljedbenik filozofije Zhu Xija, ali odstupio je od nje i zauzeo stav je li (princip) subjektivan ili intuitivan. Škola Wang Yang Ming se također zove i Učenje srca i uma (*xinxue*) ili Škola novog mišljenja (Yao, 2000, 56). Jedan od vodećih suparnika škole Zhu Xi u Japanu bila je filozofija Wang Yang Minga iz Kine Minga. Wang Yang Ming naglasio je važnost

djelovanja na istinu onako kako je pojedinac percipira. Osnivač škole Wang Yang Ming u Japanu bio je Nakae Tōju (1608. – 1648.). Filozofija ga je privukla tezom da istinu treba shvatiti intuitivno i da se pojedinac treba ponašati prema uzoru na tako shvaćenu istinu. Usredotočio se na neokonfucijansku vrlinu sinovske pobožnosti kao na ideal od goleme važnosti koji je činio samu suštinu čovječanstva. Tōjuev učenik, Kumazawa Banzan (1619. – 1691.) negirao je da pripada bilo kojoj određenoj školi neokonfucijanizma i tvrdio je da su njegov izvor ideja bili drevni mudraci. Tvrdio je da je voljan usvojiti najbolje aspekte škola Zhu Xi i Wang Yang Ming. Vjerovao je da pravila pravilnog ponašanja i zakoni njegova vremena ne uspijevaju reformirati loše ljude, već stvaraju teškoće poštenim ljudima.

„Drugi neokonfucijanski krug koji je izazvao ortodoksne filozofe bila je škola drevnog učenja. Zapravo, pretjerano je pojednostavljivanje svrstavati ove konfucijance u jednu školu jer su imali različite poglede i bavili se različitim problemima. Jedino opravdanje za njihovo grupiranje je činjenica da su svi dijelili uvjerenje da bit konfucijanizma treba shvatiti, ne proučavanjem onoga što su rekli kasniji znanstvenici poput filozofa Sunga, već odlaskom izravno na tekstove drevnih filozofa“ (Hane, 1991, str. 164).

Prvi od filozofa škole drevnog učenja bio je Yamaga Sokō (1622. – 1685.), čija ga je kritika službene filozofije dovela u ozbiljne probleme s vlastima i neko je vrijeme bio protjeran iz Eda. Htio je opravdati postojanje samuraja, koji su izgubili svoju funkciju otkad je vladao mir za vrijeme šogunata Tokugawa. Stoga je krenuo definirati funkciju samuraja i idealan način života u *Shidō (Put ratnika)*. Vjerovao je da samuraji moraju biti dobro obrazovani u konfucijanskim klasicima i povijesti i biti vješti u vojnoj umjetnosti. Morali su živjeti životom prema pravednim načelima. Bilo je važno da se pravilno ponašaju u svim obiteljskim i društvenim odnosima te kao čuvari Puta, samuraji su imali odgovornost da po kratkom postupku kazne svakog tko ga prekrši. Itō Jinsai (1627. – 1705.), jedan od filozofa škole drevnog učenja, odbacio je učenja škole Zhu Xi i inzistirao na prelasku na djela ranog konfucijanizma. Jinsai je poseban naglasak dao konfucijanskim *Analektima* jer je smatrao da samo to može poslužiti kao „standard i vodič za učenje Puta u svako doba“ te nakon njegove smrti, njegovi su sinovi i učenici nastavili poučavati s njegovim

djelima. Još jedan bitan neokonfucijanski filozof koji je prkosio ortodoksnoj školi bio je Ogyū Sorai (1666. – 1728.). On je također naglasio važnost proučavanja drevnih kineskih tekstova i bio je poznat kao veliki sinolog. Vjerovao je da za razumijevanje Putova Mudraca treba razumjeti drevne izraze (Hane, 1991, str. 164 i 165).

2.5. Odnos roditelja i djece

U konfucijanizmu postoji odnos roditelja i djece koji se zove „sinovska pobožnost“, na kineskom *xiào*, a na japanskom *kō*. To je značilo da mlađi članovi društva moraju biti odani i poslušni, te se brinuti o roditeljima i starijim članovima obitelji, čak i prema mrtvima. Da bi se prakticirao *xiào*, potrebno je staviti potrebe svojih roditelja i drugih članova obitelji iznad svojih, svojih supružnika i svoje djece. Također moraju poštivati rasuđivanje svojih roditelja i primjereno se ponašati u skladu s njima. Sinovska pobožnost se smatra najvećom od svih vrlina (Pei, 2023, str. 107).

Xiào je, u to doba, bio ukorijenjen u patrijarhalnom i hijerarhijskom feudalnom poretku. Ovim sustavom su veliki klanovi kontrolirali zemlju. Štoviše, *xiào* se smatrao moralnom zapovijedi, temeljem čovječnosti. Ta kultivirana ljubav prema drugima je bila konfucijanski moralni ideal (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019).

Sinovska pobožnost se izražava odavanjem počasti preminulim roditeljima. Pokop i žalovanje za voljenom osobom naglašava sinovsku pobožnost. U Japanu i Kini postoje festivali kojima se slave i odaje počast preminulim članovima obitelji. Pripreme se oltari, na koje se stavi hrana i piće za svoje preminule, čiste im se grobovi, postavljaju lanterne. Taj festival se u Kini zove Qingming, i on je državni praznik koji traje nekoliko dana. Festival se slavi petnaest dana nakon proljetnog ekvinocija, obično u travnju, a datum se izračunava pomoću kineskog lunarnog kalendara. Najvažnija aktivnost tog festivala je čišćenje grobova, što se smatra iskazivanjem poštovanja prema predcima. Budući da se običaj pokopa razlikuje između sela i gradova, tako se razlikuje i postupak čišćenja grobova. Na selu su se kineske grobnice tijekom godina vrlo malo promijenile. Većina se ne nalazi na groblju. Umjesto toga, često se nalaze na povoljnom mjestu s dobrim *fēng shuijem*, obično na strani brda ili planine. Šira obitelj će biti pokopana jedni blizu drugih, ne kremirani nego tijela pokopana u zemlju. Bogati imaju veliki zemljani humak s ravnim

polukružnim prostorom ispred njega koji je zacementiran i cementni zid s podacima o pokojniku, dok siromašni mogu imati neoznačenu gomilu zemlje. Kako se grobovi nalaze na brdima i planinama, tamo raste grmlje i ostale biljke, pa to treba odrezati i očistiti grob. Međutim, u mnogim dijelovima Kine je danas takav način pokopa zabranjen kako bi očuvali zemljišne izvore. Nakon čišćenja, na podnožje groba se stavljaju darovi poput mesa, riže i pića. Zatim zapale tamjan i papirnati pakleni novac, ponegdje petarde ako su dozvoljene, ako ne, onda ostave cvijeće. S tim novcem bi pokojnik mogao imati sretan i uspješan zagrobni život (Aijmer, 1978). Takvi festivali također postoje u budizmu i taoizmu. U Japanu se pogrebi i festivali za pokojne održavaju u budističkom stilu.

Također se i u budizmu može vidjeti taj koncept poštivanja i brige o starijima. Iako se sinovska pobožnost najviše povezuje s Azijom, može se vidjeti i u ostatku svijeta. Na primjer, dijete se nakon vjenčanja odluči useliti sa svojim roditeljima kako bi im pomagalo s kućanskim poslovima, režijama, zdravljem, svakodnevnim životom. Ili u slučaju da dijete odseli od svojih roditelja i želi nadoknaditi tu udaljenost, pomaže roditeljima financijski, šalje im novac, kupuje potrepštine. Iako nisu fizički prisutni, sinovska pobožnost vodi djecu u pružanju pomoći svojim roditeljima kako bi mogli živjeti što ugodnije (Johnson, 2022).

2.6. Odnos prema ženama

Ne zna se točno što je sam Konfucije mislio o ženama, no Kina je uglavnom bila patrijarhalna zemlja, gdje su muška djeca bila poželjnija jer mogu raditi teške poslove i lakše se brinuti o starijima. Ženska djeca su se smatrala teretom i tragedijom. Konfucijanizam se često povezuje s ugnjetavanjem žena, bilo da se radi o podređivanju žena očevima u djetinjstvu, muževima tijekom braka ili sinovima tijekom udovištva (Batista, 2017). U *Analektima* piše da je Konfucije rekao:

Od svih se ljudi najteže ponašati prema djevojkama i slugama. Ako ste upoznati s njima, oni gube svoju poniznost. Ako zadržite rezervu prema njima, oni su nezadovoljni (Analekti 17-25).

To je, naime, doslovan prijevod, u kojem vidimo da se žene kategorizira kao nižu društvenu klasu. Dok neki to prevode drugačije, da se to odnosi na mlade žene, a ne sve. No ipak je jasno da Konfucije žene nije smatrao jednakima s muškarcima. U drugom odlomku piše:

Shun je imao pet ministara, a Carstvom se dobro upravljalo. Kralj Wu je rekao: Imam deset sposobnih ministara. Konfucije je rekao: Nije li istina da je izreka da je teško pronaći talente? Tek kad su se srele dinastije Tang i Yu, bile su brojnije nego u ovoj Zhou, ali među njima je bila i jedna žena. Sposobnih ministara nije bilo više od devet ljudi. Kralj Wen posjedovao je dva od tri dijela carstva, a s onima je služio dinastiju Yin. Moglo bi se reći da je vrlina kuće Zhou doista dosegla najvišu točku (Analekti 8-20).

Vjeruje se da je Konfucije htio reći da je od tih deset ministara jedna žena. No, neki pak tvrde da je Konfucije htio naglasiti kako se žene ne bave poslovima poput ministara, čak i da nisu sposobne za to. Svejedno može se uočiti kako Konfucije izražava razlike između muškaraca i žena.

Neki od značajnih termina u kojima možemo vidjeti sukob između konfucijanizma i feminizma su *junzi* (君子) i *yin i yang* (陰陽).

„*Junzi* se prevodi kao gospodin, vladarski sin, i taj izraz se primjenjivao na muškarce koji su bili aristokrati ili slično. Iako se povijesno nije koristio, potencijalni prijevod mogao bi biti rodno neutralna verzija, „nadređena osoba“. Bez definiranja *junzi* kao „superiorne osobe“, dopušta onima koji tumače tekstove da isključe žene iz postizanja vrline i definiraju *junzi* samo kao muškarce. Žene i muškarci mogu biti podjednako sposobni postati čestiti, ali rodna normativna ograničenja sprječavaju žene da postanu čestite“ (Batista, 2017).

Eno (2010a, str. 7) tvrdi da je Konfucije koristio različite termine kako bi opisao osobu koja je usvojila ritualno ponašanje i postala moralno ispravna. U prvobitnom kontekstu, *junzi* je označavao patricija, a prevodio se kao „sin vladara“.

Yin i yang su dvije komplementarne sile koje čine sve aspekte i pojave života. Yin predstavlja zemlju, mrak, pasivnost i ženskost, može se vidjeti u parnim brojevima, simbolizira je tigar i narančasta boja, doline i potoci te isprekidana linija, dok *yang* predstavlja nebo, svjetlo, aktivnost, muškost, može se vidjeti u neparnim brojevima, simbolizira ga zmaj i azurna boja te neprekinuta linija. *Yin i yang* ograničava ženama utjecaj izvan kućanstva. One imaju moć i ulogu unutar kuće, no nisu imale mogućnost imati bilo kakvu moć izvan kuće. Neki od filozofa su širili vjerovanje da su žene potpuno suprotne od muškaraca, zavidne, podaničke i slabe te su bili uvjereni da postoji prirodni poredak muškaraca i žena i to se vidi u *yinu* i *yang*u (Batista, 2017).

Tradicionalno, žene su imale ograničen pristup obrazovanju u konfucijanskim društvima. Konfucijanska učenja stavljala su veći naglasak na obrazovanje muškaraca. Međutim, bilo je iznimaka, pa su neke žene iz elitnih obitelji stekle obrazovanje iz književnosti, glazbe i drugih umjetnosti. Pojavom neokonfucijanizma, stavljen je još veći naglasak na rodne razlike i jačaju se patrijarhalne norme. Batista (2017) navodi da je koncept "tri poslušnosti" (poslušnost oca prije braka, muža nakon braka i sina u udovištvu) postao istaknutiji u to vrijeme.

Vrijedno je napomenuti da je konfucijanizam raznolika tradicija koja se razvija, a tumačenja i prakse variraju tijekom vremena i u različitim regijama. U suvremeno doba bilo je napora da se reinterpreтираju konfucijanska učenja na način koji promiče ravnopravnost spolova i dovodi u pitanje tradicionalne rodne uloge (Koh, 2008, str. 361).

2.7. Vrline

Konfucije se koristio filozofskim okvirom koji se obično promatra kao etika vrlina, odnosno etički sustav tijekom kojeg je primarni naglasak na to kako pojedinac i društvo trebaju voditi svoj život. Konfucije je taj etički sustav sastavio od nekoliko vrlina, a to su sreća (*xi*), mudrost (*zhi*), ispravnost (*li*), pravednost (*yi*), odanost (*zhong*), reprocitet (*shu*), kulturna profinjenost (*wen*), integritet (*shin*) i dobrohotnost (*ren*). Svaki od tih atributa ima drugačije značenje i fokus, dopuštajući svakome da se jednostavnije usredotoči i stvori prostor za poboljšanje ili meditaciju (Lamond i Woods 2011; Waxman 2019; Yao 2000).

Xi (恣, sreća, radost) je ljudska sposobnost da u sebe usadi određene vrle navike i izvorno dobro, zlo ili ništa. Riječ je o jednoj od ključnih vrlina naglašanih u konfucijanskim učenjima i predstavlja stanje unutarnjeg zadovoljstva i emocionalnog blagostanja. *Xi* se smatra bitnim za vođenje ispunjenog i smislenog života, kako za sebe tako i u kontekstu skladnih odnosa s drugima (Waxman, 2019, str. 3).

Zhi (智, mudrost) je prirodna stvar od koje je čovjek stvoren, ali nije urođena ljudska kvaliteta. Pojedinač stječe *zhi* obrazovanjem. Predstavlja intelektualnu sposobnost razumijevanja i razlikovanja onoga što je ispravno, pravedno i moralno prikladno. *Zhi* je visoko cijenjen u konfucijanskim učenjima kao vrlina koja pojedincima omogućuje da se nose sa životnim izazovima, donose mudre odluke i njeguju moralni karakter (Waxman, 2019, str. 3).

Li (禮, ispravnost) se na Zapadu uči u školama koje ljude osposobljavaju za ponašanje u skladu s kulturnim vrijednostima (Adler, 2011, str. 1), Ta vrlina se odnosi na međuljudske odnose i ponašanja. Podučavaju se socijalne sposobnosti za osobni napredak u društvu. Ovim načinom se vrlina *zhi* koristi za izražavanje vrline *li*. Konfucije je rekao da se ponašanje lako oponaša, čime se ne razvijaju unutarnje vrijednosti nego samo vanjsko ponašanje. Ako *zhi* nije istinit, *li* je beznačajan i prazan. *Zhi* je važan za one koji žele stvoriti značajan *li* u svojoj etičkoj prirodi. *Li* ima i drugo značenje koje se odnosi na obrede u hijerarhijskom društvenom poretku. Osoba koja ima vrlinu *li* je poštena (Yao, 2000, str. 192).

Yi (義, pravednost) se može prevesti kao moral, ali ima i više značenja poput dužnosti, ispravnog djelovanja i pravednosti. *Yi* je važna vrlina koji se određuje kao standard prema kojem se ocjenjuju svi postupci. *Yi* utječe na čovjeka kako bi izrazio moral, dobrotu, suosjećanje, vrijednosti i poštenje. Pravila ponašanja i obredi u konfucijanizmu baziraju se na vrlini *yi*. *Yi* uključuje donošenje moralno ispravnih odluka i izvršavanje moralnih dužnosti i odgovornosti. Izražavanjem vrline *li*, stvara se ravnoteža, ljepota i istina, i time nastaje savršena vrlina *yi* (Yao, 2000, str. 76).

Zhong (忠, odanost) označava odanost i vjernost. To uključuje odanost i posvećenost obitelji, prijateljima i široj zajednici. *Zhong* naglašava važnost održavanja povjerenja i ispunjavanja obveza (Yao, 2000, str. 213).

Shu (恕, reciprocitet) se odnosi na načelo reciprociteta ili postupanja prema drugima onako kako biste željeli da se postupa s vama. To uključuje empatiju, opraštanje i sposobnost da se stavite u tuđu kožu. *Shu* potiče poštenje, razumijevanje i sklad u odnosima (Yao, 2000, str. 213).

Wen (文, kulturna profinjenost) obuhvaća njegovanje kulturne profinjenosti, umjetnosti i obrazovanja. Naglašava važnost razvoja vlastitog znanja, talenta i estetskog senzibiliteta. *Wen* potiče bavljenje intelektualnim i umjetničkim zanimanjima kao sredstvom za obogaćivanje vlastitog karaktera i doprinos društvu (Waxman, 2019, str. 4).

Xin (信, integritet) predstavlja integritet i pouzdanost. Naglašava važnost poštenja, pouzdanosti i držanja riječi. *Xin* uključuje iskreno djelovanje i održavanje moralne dosljednosti (Lamond i Woods, 2011, str. 673).

Ren (仁, dobrohotnost) je smatran najvišom vrlinom u konfucijanizmu. On je objašnjen kao najviši moralni cilj, najteži za postizanje i najviši izraz jedinstvene prirode pojedinca. Obuhvaća kvalitete poput suosjećanja, empatije i ljubaznosti prema drugima. *Ren* uključuje postupanje prema drugima s poštovanjem, održavanje skladnih odnosa i ispunjavanje vlastitih obveza i odgovornosti prema društvu. Time se ljudi razlikuju od drugih životinjskih vrsta (Adler, 2011, str. 1).

Ove se vrline ne promatraju izolirano, već su međusobno povezane i ovisne. One pružaju moralni okvir za osobno ponašanje, društveni sklad i njegovanje moralnog karaktera. Prakticiranje ovih vrlina smatra se sredstvom za stvaranje pravednog i skladnog društva i promicanje dobrobiti pojedinaca i zajednica (Waxman, 2019, str. 8).

2.8. Konfucijanizam danas

Konfucijanizam je najviše rasprostranjen u istočnoj Aziji, točnije u Kini, Sjevernoj i Južnoj Koreji, Japanu i Vijetnamu. Zlatno pravilo konfucijanizma koje je poznato diljem svijeta: „Ne čini drugima ono što ne želiš da drugi čine tebi“.

2.8.1. Kina

Sam konfucijanizam nije se znatno promijenio od svojih početaka. „Mnoga su istraživanja primijetila utjecaj konfucijanske etike u obrazovanju, radnom mjestu i ulozi državne birokracije (Ornatowski, 1996), gdje se sklad i ispravno ponašanje podudaraju s hijerarhijskim vodstvom kao glavnim karakteristikama japanske organizacijske kulture“ (The Confucian Weekly Bulletin, 2017). U današnje vrijeme, iako je i dalje prisutan, tradicionalni sustav sinovske pobožnosti polako slabi. Sve manje roditelja živi s djecom u starosti, u Kini u nekim mjestima službenici traže ugovore o uzdržavanju između starijih roditelja i njihove odrasle djece. „U konfucijanizmu je obitelj važnija od pojedinca. Cijelo se društvo smatra jednom velikom obitelji koju čine svi članovi“ (Forgeard, 2021). „Prvi intelektualni pokret antikongucijanizma dogodio se 1916–20 kao dio Novog kulturnog pokreta“ (Yao, 2000, str. 263). To su bila dva značajna intelektualna i kulturna pokreta u Kini početkom 20. stoljeća. Pojavili su se kao odgovor na opadanje moći dinastije Qing i nastojali su modernizirati i reformirati kinesko društvo. Zagovaralo se prihvaćanje zapadnih vrijednosti, ideja i institucija u Kini. Cilj pokreta je bio izazvati tradicionalnu kinesku kulturu i promovirati znanost, demokraciju, individualizam i prava žena. Zagovornici pokreta kritizirali su konfucijanizam, dominantnu ideologiju imperijalne Kine, zbog njegovog percipiranog konzervativizma, krute hijerarhije i ometanja napretka. Iako su pokret nove kulture i antikongucijanizam imali dubok utjecaj na kineski intelektualni i kulturni život, njihov je utjecaj oslabio pred političkim razvojem događaja. Nakon uspostave Narodne Republike Kine 1949., Komunistička partija usvojila je vlastitu ideologiju, koja je uključivala elemente tradicionalne kineske misli i marksističko-lenjinističkih načela. Konfucijanizam je doživio djelomični preporod u drugoj polovici 20. stoljeća, osobito tijekom ere reforme koju je pokrenuo Deng Xiaoping u kasnim sedamdesetima (Adler, 2011, str. 9).

Unatoč trajnom Konfucijevom utjecaju na kinesko društvo više od dva tisućljeća, tijekom kasnog 19. i ranog 20. stoljeća svjedočili smo razdoblju prodora Zapada, tijekom kojeg se konfucijanizam suočavao s kritikama. Smatralo ga se autoritarnim i zastarjelim te se čak i odgovornim za percipiranu zaostalost Kine tijekom ovog turbulentnog razdoblja. Međutim, u suvremenom dobu, koje se podudara s brzim gospodarskim napretkom Kine, došlo je do oživljavanja interesa za konfucijanizam. Ovo oživljavanje isprva se ukorijenilo u akademskim krugovima, ali je postupno proširivalo svoj doseg kako bi obuhvatilo i

vodstvo zemlje i opću populaciju. Naime, od 2004. kineska vlada aktivno promiče konfucijanizam osnivanjem preko 300 konfucijanskih instituta diljem svijeta (Ni, 2012, str. 66). Konfucijanizam i dalje ima dubok utjecaj u Kini i Južnoj Koreji. Broj blagdana koji obilježavaju ovu filozofiju je malen, a to su već spomenuti Konfucijev dan, Qingming festival te korejski festival Chongmyo Taeje (ceremonija u čast kraljeva i kraljica dinastije Joseon [1392. – 1894.]). Ostavio je otisak na obrazovanju i idealima kao što su odanost, poštivanje i sklad. Navodi se:

Važan je sklad čovjeka i prirode. Zaista, u drevnoj Kini 'jedinstvo prirode i čovjeka' nije samo načelo humanističkog razmišljanja, već i aktualizacija takvog načela u aktivnostima ljubaznog postupanja s prirodom i očuvanja prirodnog okoliša, što se očitovalo u postavljanju dužnosnika da očuvaju prirodni okoliš kao *yuren* (službenik koji upravlja planinama i šumama u državi) u antičkoj Kini i proglašenje nekih dekreta o očuvanju prirodnih resursa u razdoblju Zaraćenih država (Zhou, 2008, str. 13).

Također se može vidjeti i u Japanu, gdje ljudi žive u skladu s prirodom. U Japanu bi iza kuća uredili vrt s cvijećem, travom, drvećem, napravili bi kameni puteljak i imali bi jezerce i/ili potok, ali to se više pripisuje budizmu i šintoizmu.

2.8.2. Japan

U današnjem Japanu konfucijanizam više nije aktualna filozofija. Postoji više kao predmet istraživanja umjesto nečega što efektivno utječe na svakodnevni život. Neposredno nakon Meiji restauracije (1868.), konfucijanizam je oslabio zato što su se konfucijanska učenja povezivali s režimom Tokugawa. Vlada razdoblja Meiji provela je reforme koje su imale za cilj odvojiti budizam i šintoizam od političkih pitanja i uvela obrazovni i pravni sustav prema zapadnom obrascu. Institucije utemeljene na konfucijanizmu su doživjele značajne promjene ili su potpuno ukinute. „Meiji restauracija formalno je uspostavila šinto kao državnu religiju, a u isto vrijeme je omogućila prostor za djelovanje drugih tradicija. Za razliku od Kine i Koreje, Japan je konfucijanizmu dao priliku

da bude dio procesa modernizacije: dok je njegovo učenje bilo kritizirano, a njegove institucije poput škola i akademija ukinute, konfucijanizam nije prestao biti funkcionalan“ (Yao, 2000, str. 136 i 137). Ipak, konfucijanski ideali odanosti, dužnosti, sinovske pobožnosti i sklada zadržali su se u tom razdoblju. Konfucijanska se načela također mogu vidjeti u kulturnim i ceremonijalnim praksama, ali njihov utjecaj nije tako raširen ili sveprisutan kao što je bio tijekom ranijih razdoblja japanske povijesti. U Encyclopedia of Religion (2022) navodi se da je 1937. izdana knjiga „Osnove nacionalnog uređenja“ u kojoj su konfucijanske vrline sinovske pobožnosti i odanosti navedene kao izvorne japanske vrline. S time se naglašavalo zajedničko kulturno nasljeđe Istočne Azije. „Smatrali su da opstanak takvih učenja u Japanu ukazuje ne samo na to da je konfucijanska civilizacija bila superiornija zapadnoj civilizaciji, već da je japanska civilizacija primarni oblik civilizacije u istočnoj Aziji“ (Encyclopedia of Religion, 2022). Nakon poraza Japana u Drugom svjetskom ratu, okupacijske sile su uklonile konfucijanska učenja iz škola, a konfucijanizam se još nije oporavio od tog događaja.

3. Zaključak

Zaključno, konfucijanizam je filozofija koja je nastala na temeljima učenja kineskog filozofa Konfucija. Cilj je bio stvoriti harmonično društvo u kojem se ljudi ponašaju u skladu s razumom i moralom, što rezultira mirnom i uspješnom državom. Za razliku od religija, u kojima se vjeruje u boga ili više bogova, i krajnji im je cilj dobar zagroban život, u konfucijanizmu je važno kako živimo u stvarnom svijetu.

Padom dinastije Han, konfucijanizam je izgubio svoju moć jer je izgledalo kao da nije mogao zaštititi Kinu ni vladajuću klasu. Stoga se narod okrenuo drugim filozofijama poput taoizma, sve do pojave neokonfucijanizma. U Kini je neokonfucijanizam postao dominantna intelektualna i filozofska tradicija tijekom dinastija Song, Yuan i Ming. Neokonfucijanski filozofi nastojali su oživjeti i reinterpretirati učenja Konfucija i njegovih sljedbenika. Neokonfucijanizam je u Japanu bila vodeća filozofija Tokugawe, a uglavnom se bavila društvom i vladom. Glavne neokonfucijanske škole u razdoblju Tokugawa bile su Zhu Xi i Wang Yang Ming. Neki od važnih japanskih sljedbenika neokonfucijanizma su bili Fujiwara Seika, Hayashi Razan i Yamazaki Ansai. Naglašavali su moralno kultiviranje pojedinca, proučavanje klasičnih konfucijanskih tekstova i težnju za društvenim skladom.

U konfucijanizmu su važni odnosi među ljudima. Jedan od najvažnijih je sinovska pobožnost, prema kojoj su djeca dužna skrbiti se o roditeljima. Trebaju biti odani i pokorni i prema drugim starijim osobama. Nakon vjenčanja, od djece se očekuje da žive i brinu se o roditeljima, ako nisu u toj mogućnosti, trebaju im nekako drugačije pomoći. Taj način ljubavi i brige bio je konfucijanski moralni ideal, on se smatrao osnovom ljudskosti. Na festivalu Qingming, djeca odaju počast preminulim roditeljima čisteći im grobove, pripremajući im hranu i pića za zagrobni život te paljenjem petardi i paklenog novca. Iako su međuljudski odnosi važni, žene nisu imale previše prava, nisu imale nikakvu moć izvan kuće, dok su se u kući brinule o djeci, muževima i roditeljima. Konfucije je, prema *Analektima*, žene smatrao nižom klasom i vjerovao je da nisu kvalificirane za posao u javnim službama. Iako nema dokaza, to se može vidjeti i u *Yinu i Yangu*. Etički sustav od šest vrlina je stvoren kao upute za ljude kako bi trebali voditi svoj život. One su *xi, zhi, li, yi, zhong, shu, wen, shin i ren*. Uče nas kako se pravilno ponašati i biti moralni, kako bi mogli živjeti u miru i skladu jedni s drugima.

Danas ima znatno manje sljedbenika konfucijanizma nego u ranija vremena, ukupno čine manje od 1% populacije. Prema nekim istraživanjima, u Kini i Južnoj Koreji ima najviše konfucijanista, dok se u Japanu više ne prakticira. Kineska vlada je otvorila konfucijanske institute diljem svijeta, gdje se može učiti kineski jezik i kultura, „ali činjenica je da nose Konfucijevo ime jasan je znak da kineska vlada prepoznaje konfucijanizam kao simbol tradicionalne kineske kulture i podupire njegovu modernu relevantnost i vrijednost“ (Ni, 2012, str. 66). Unatoč tome, učenja konfucijanizma su i dalje prisutna među ljudima, ne samo u Aziji nego i diljem svijeta. U Kini i Japanu, čak i ako se ne smatraju konfucijanistima, vjeruju da su rođeni s nekim konfucijanističkim vrlinama poput sinovske pobožnosti. Konfucijeva učenja još uvijek nas uče kako bismo se trebali ponašati. Moramo biti moralni, poštivati i brinuti se jedni o drugima kako bismo imali skladan život.

4. Literatura

4.1. Pismeni izvori

1. ADLER, J. A. (2011) *Confucianism in China Today*, New York: Kenyon College.
2. AIJMER, G. (1978) Ancestors in The Spring The Qingming Festival in Central China, *Journal of the Hong Kong Branch of the Royal Asiatic Society*, 18, str. 59–82.
3. BROWN, D. M. (1993) *Cambridge History of Japan*, 1, Cambridge University Press.
4. EBREY, P., PALAIS, J. i WALTHALL, A. (2009) *Pre-modern East Asia: To 1800, A Cultural, Social, and Political History*. Belmont, CA: Wadsworth.
5. ENO, R. (2010a) *Confucius and The Origins of Confucianism*. USA, Indiana: Indiana University.
6. ENO, R. (2010b) *The Warring States Period (453 – 221)*, USA, Indiana: Indiana University.
7. HANE, M. (1991) *Premodern Japan: A Historical Survey*, San Francisco: Westview Press.
8. LAMOND, D.A. I WOODS, P.R. (2011) What Would Confucius Do? – Confucian Ethics and Self-Regulation in Management, *Journal of Business Ethics*, 102, br. 4, str. 669–683.
9. KOH, E. (2008) Gender Issues and Confucian Scriptures: Is Confucianism Incompatible with Gender Equality in South Korea?, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, 71, br. 2, str. 345–362.
10. NI, P. (2012) The Recent Revival Of Confucianism and Post-Secular World Politics. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 16, br. 2, str. 66–73.
11. PEI, W. (2023) Filial Piety for Modern China, *China Review*, 23, br. 2, str. 107–22.
12. WAXMAN, R. (2019) *Six Essential Qualities in Confucianism*.
13. YAO, X. (2000) *An Introduction to Confucianism*. Cambridge University Press.
14. ZHOU, Y. (2008) *The Modern Significance of Confucianism*. Graduate School of Chinese Academy of Social Science, Beijing, China.

4.2. Internetski izvori

1. BATISTA, J. (2017) The Confucianism-Feminism Conflict: Why a New Understanding is Necessary, *Schwarzman Scholars*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.schwarzmanscholars.org/events-and-news/confucianism-feminism-conflict-new-understanding-necessary/>>, [Pristupljeno 10. kolovoza 2021.]
2. CHIN, A. (2023) Confucius. *Encyclopedia Britannica*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.britannica.com/biography/Confucius>>, [Pristupljeno 23. srpnja 2021.]
3. ENCYCLOPEDIA OF RELIGION, (2022) Confucianism in Japan, [Online], <raspoloživo na: <https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/confucianism-japan>>, [Pristupljeno 3. kolovoza 2022.]
4. FORGEARD, V. (2021) The Social Impact of Confucianism, *Brilliantio*, [Online], <raspoloživo na: <https://brilliantio.com/the-social-impact-of-confucianism/>>, [Pristupljeno 4. kolovoza 2022.]
5. HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA, mrežno izdanje. (2021) Konfucijanizam, *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=32782>>, [Pristupljeno 30. kolovoza 2022.]
6. JOHNSON, S. (2022) *What's Filial Piety? Why Is It Important Today?*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.joincake.com/blog/filial-piety/>>, [Pristupljeno 9. kolovoza 2022.]
7. KONFUCIJE. (480. – 350. g. pr. Kr./1861.) *Analekti*, prev. LEGGE, J.
8. SZCZEPANSKI, K. (2019) The Collapse of the Han Dynasty in China, *Thoughtco*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.thoughtco.com/why-did-han-china-collapse-195115>>, [Pristupljeno 4. rujna 2022.]
9. THE CONFUCIAN WEEKLY BULLETIN. (2017) Zen, Confucianism, and Modern Japan 禅宗，儒家，现代日本, *The Confucian Weekly Bulletin*, [Online], <raspoloživo na: <https://confucianweeklybulletin.wordpress.com/2017/06/25/zen-confucianism-and-modern-japan->

- <https://www.britannica.com/topic/xiao-Confucianism>, [Pristupljeno 7. rujna 2022.]
10. THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. (2019) Xiao, *Encyclopedia Britannica*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.britannica.com/topic/xiao-Confucianism>>, [Pristupljeno 3. kolovoza 2022.]
11. THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. (2023) The Six Dynasties, Political Developments, *Encyclopedia Britannica*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.britannica.com/place/China/The-Six-Dynasties>>, [Pristupljeno 4. rujna 2022.]
12. WEIMING, TU. (2023) Confucianism, *Encyclopedia Britannica*, [Online], <raspoloživo na: <https://www.britannica.com/topic/Confucianism>>, [Pristupljeno 28. kolovoza 2023.]

5. Sažetak

Konfucijanizam je filozofija koja je nastala po učenjima kineskog filozofa Konfucija. U Japan je stigao u razdoblju Yamato, preko Korejskog poluotoka. Japanski princ Shōtoku je stvorio sustav „kapa i činova“ te je napravio ustav od sedamnaest članaka za usklađivanje tadašnjeg kaotičnog društva. U razdoblju Edo, neokonfucijanizam je bio jedan od vodećih filozofija u vladi i edukaciji Tokugawe.

U konfucijanizmu je važan odnos roditelja i djece, sinovska pobožnost, koja se smatra najvećom vrlinom konfucijanizma. Mlađi članovi društva su dužni poštivati i brinuti se o roditeljima i starijima. Djeca moraju staviti potrebe roditelja ispred svojih, poštovati njihovo prosuđivanje i ponašati se prema tome. Djeca trebaju pomagati roditeljima s financijama te fizičkim i svakodnevnim poslovima.

Kina je uglavnom bila patrijarhalna zemlja, gdje su sinovi bili poželjniji jer su mogli raditi teže fizičke poslove i brinuti se o starijima, dok su kćeri smatrale teretom. Žene su jedino imale ulogu u kući kao majke kućanice koje se brinu o djeci i supruzima, dok su muškarci imali ulogu i vani. Iako ne možemo znati što je Konfucije mislio o ženama, iz *Analekata* se vidi da je žene smatrao nižom klasom, nije mislio da su jednake s muškarcima. U *yin i yangu*, žene su *yin*, pasivne, tihe i inferiorne, dok su muškarci *yang*, snažni, moćni i superiorni.

U konfucijanizmu, etički sustav vrlina je važan kako bi ljudi trebali voditi svoj život. Devet tih vrlina su sreća (*xi*), mudrost (*zhi*), ispravnost (*li*), pravednost (*yi*), odanost (*zhong*), reprocitet (*shu*), kulturna profinjenost (*wen*), integritet (*shin*) i dobrohotnost (*ren*). Takve su kvalitete potrebne za razvoj etike i morala. Oni koji teže savršenstvu imaju koristi od učenja konfucijanskih vrijednosti.

Konfucijanizam najrasprostranjeniji u istočnoj Aziji, no ostavio je utjecaj u Europi i ostatku svijeta. Danas ima dubok utjecaj u Kini i Južnoj Koreji, dok u Japanu više nije aktualna filozofija. Konfucijanizam je utjecao na školovanje, kao i na ideale kao što su odanost, poštovanje i sklad.

Ključne riječi: Konfucije, konfucijanizam, sinovska pobožnost, vrline

Abstract

Confucianism is a philosophy that originated from the teachings of the Chinese philosopher Confucius. It arrived in Japan in the Yamato period, via the Korean peninsula. The Japanese Prince Shōtoku created a system of "caps and ranks" and made a constitution of seventeen articles to harmonize the then chaotic society. In the Edo period, Neo-Confucianism was one of the leading philosophies in Tokugawa government and education.

In Confucianism, the relationship between parents and children is important, filial piety, which is considered the greatest virtue of Confucianism. Younger members of society are obliged to respect and take care of their parents and elders. Children must put their parents' needs before their own, respect their judgment and act accordingly. Children should help their parents with finances and physical and daily chores.

China was largely a patriarchal country, where sons were preferred because they could do hard physical work and take care of the elderly, while daughters were considered a burden. Women only had a role in the house as housewife mothers who take care of children and husbands, while men also had a role outside. Although we cannot know what Confucius thought of women, it is clear from the Analects that he considered women to be a lower class, he did not think they were equal to men. In yin-yang, women are yin, passive, quiet and inferior, while men are yang, strong, powerful and superior.

In Confucianism, the ethical system of virtues is important to how people should lead their lives. The six virtues are happiness (xi), wisdom (zhi), correctness(li), righteousness (yi), loyalty (zhong), reciprocity (shu), cultural refinement (wen), integrity (shin) and benevolence (ren). Such qualities are necessary for the development of ethics and morality. Those who strive for perfection benefit from learning Confucian values.

Confucianism is most widespread in East Asia, but it has left an impact in Europe and the rest of the world. Today it has a deep influence in China and South Korea, while in Japan it is no longer a current philosophy. Confucianism influenced schooling as well as ideals such as loyalty, respect and harmony.

Key words: Confucius, Confucianism, filial piety, Virtues